

Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Łomży
18-400 Łomża, Al. Legionów 9, tel. fax (86) 216-44-95
(86) 473-71-20, (86) 473-71-21, (86) 473-71-22
www.oke.lomza.pl e-mail: sekretariat@oke.lomza.pl

SPRAWOZDANIE

**Z EGZAMINU MATURALNEGO Z JĘZYKA POLSKIEGO
PRZEPROWADZONEGO W 2014 ROKU
W WOJEWÓDZTWIE PODLASKIM**

Opracowanie

dr Wioletta Kozak (Centralna Komisja Egzaminacyjna)
Małgorzata Kosińska-Pułka (Okręgowa Komisja Egzaminacyjna we Wrocławiu)
Andrzej Spilkowski (Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Gdańsku)

Opieka merytoryczna

dr Marcin Smolik (Centralna Komisja Egzaminacyjna)

Opracowanie techniczne

Bartosz Kowalewski (Centralna Komisja Egzaminacyjna)

Współpraca

Beata Dobrosielska (Centralna Komisja Egzaminacyjna)
Agata Wiśniewska (Centralna Komisja Egzaminacyjna)

Opracowanie sprawozdania w Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej w Łomży

Maria Fromelc-Chmielewska
Zbigniew Kosiński
Krzysztof Najda

Centralna Komisja Egzaminacyjna

ul. Józefa Lewartowskiego 6, 00-190 Warszawa
tel. 022 536 65 00, fax 022 536 65 04
e-mail: ckesekr@cke.edu.pl

Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Łomży

18-400 Łomża, Al. Legionów 9, tel. fax (86) 216-44-95
(86) 473-71-20, (86) 473-71-21, (86) 473-71-22
www.oke.lomza.pl e-mail: sekretariat@oke.lomza.pl

Struktura i forma egzaminu maturalnego z języka polskiego

W 2014 roku egzamin z języka polskiego zdawany był jako przedmiot obowiązkowy na poziomie podstawowym, a jako przedmiot dodatkowy na poziomie rozszerzonym.

Egzamin z języka polskiego, zdawany jako przedmiot obowiązkowy, składał się z dwóch części:

- ustnej – zdawanej na jednym poziomie i ocenianej przez przedmiotowy zespół egzaminacyjny,
- pisemnej – zdawanej na poziomie podstawowym, ocenianej przez egzaminatorów zewnętrznych wpisanych do rejestru egzaminatorów komisji okręgowych.

Egzamin z języka polskiego zdawany jako przedmiot dodatkowy składał się z tylko z części pisemnej.

Część ustna

Egzamin maturalny w części ustnej z języka polskiego został przygotowany, przeprowadzony i oceniony w szkołach przez nauczycieli – członków przedmiotowych zespołów egzaminacyjnych.

Egzamin trwał około 25 minut: prezentacja tematu – około 15 minut, a rozmowa z członkami przedmiotowego zespołu egzaminacyjnego – około 10 minut. Za ustną część egzaminu zdający mógł uzyskać 20 punktów. Ta część egzaminu – zdawana na jednym poziomie – była obowiązkowa dla wszystkich maturzystów.

Poziom podstawowy

1. Opis arkusza

Arkusz egzaminacyjny z języka polskiego na poziomie podstawowym składał się z dwóch części. Część I to test sprawdzający rozumienie tekstu nieliterackiego, do którego dołączonych zostało 13 zadań różnego rodzaju (krótkiej odpowiedzi, wyboru wielokrotnego, na dobieranie). Część II to 2 zadania otwarte rozszerzonej odpowiedzi (do wyboru). Do każdego z nich dołączone były fragmenty tekstów literackich. Zadania w arkuszu sprawdzały wiadomości oraz umiejętności ujęte w standardach wymagań egzaminacyjnych dla poziomu podstawowego w trzech obszarach: wiadomości i rozumienie, korzystanie z informacji, tworzenie informacji. Za rozwiązanie wszystkich zadań zdający mógł otrzymać maksymalnie 70 punktów (20 punktów za część pierwszą oraz 50 – za część drugą).

2. Dane dotyczące populacji zdających

Tabela 1. Zdający rozwiązujący zadania w arkuszu standardowym

Liczba zdających		10 977
Zdający rozwiązujący zadania w arkuszu w wersji standardowej	z liceów ogólnokształcących	7 307
	z liceów profilowanych	134
	z techników	3 453
	z liceów uzupełniających	42
	z techników uzupełniających	41
	ze szkół na wsi	439
	ze szkół w miastach do 20 tys. mieszkańców	2 197
	ze szkół w miastach od 20 tys. do 100 tys. mieszkańców	4 142
	ze szkół w miastach powyżej 100 tys. mieszkańców	4 199
	ze szkół publicznych	10 290
	ze szkół niepublicznych	687
	kobiety	5 973
	mężczyźni	5 004
	bez dysfunkcji	10 263
z dysleksją rozwojową	714	

Dane w tabeli dotyczą wszystkich tegorocznych absolwentów.

Z egzaminu zwolniono 11 osób – laureatów i finalistów Olimpiady Literatury i Języka Polskiego.

Tabela 2. Zdający rozwiązujący zadania w arkuszach dostosowanych

Zdający rozwiązujący zadania w arkuszach w wersji dostosowanej	z autyzmem, w tym z zespołem Aspergera	6
	słabowidzący	3
	niewidomi	0
	słabosłyszący	8
	niesłyszący	5
	Ogółem	22

Do egzaminu przystąpili również absolwenci z lat ubiegłych, którzy dotychczas nie uzyskali świadectwa dojrzałości, oraz tacy, którzy uzyskali świadectwo dojrzałości we wcześniejszych latach, a w maju 2014 r. przystąpili ponownie do egzaminu maturalnego w celu podwyższenia wyniku egzaminacyjnego.

3. Przebieg egzaminu

Tabela 3. Informacje dotyczące przebiegu egzaminu

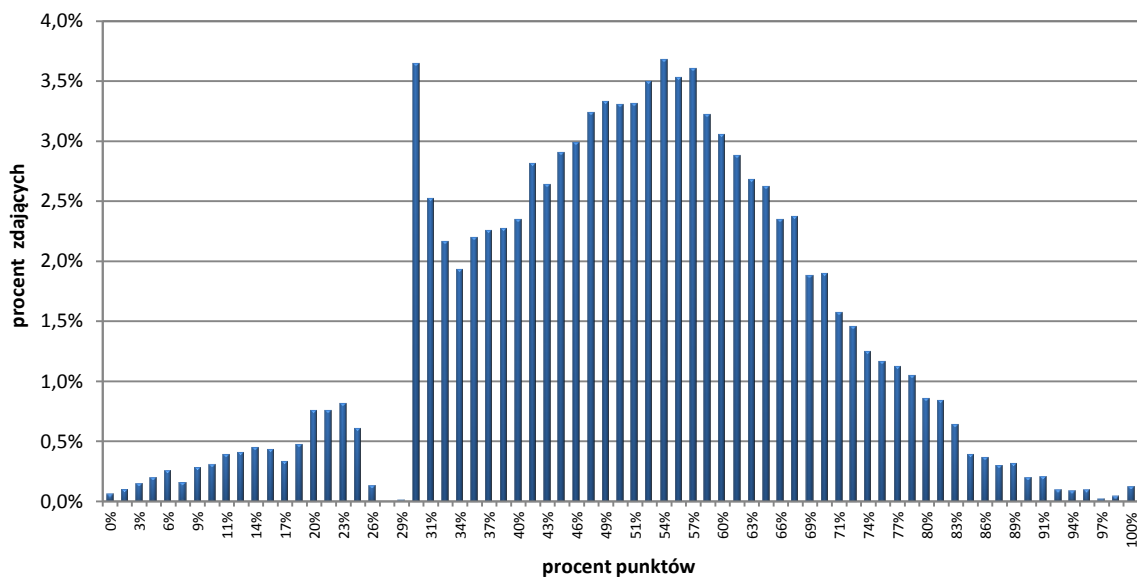
Termin egzaminu		5 maja 2014 r.	
Czas trwania egzaminu dla arkusza standardowego		170 minut	
Liczba szkół		199	
Liczba zespołów egzaminatorów*		29	
Liczba egzaminatorów*		628	
Liczba obserwatorów ¹ (§ 143)		11	
Liczba unieważnień ¹	w przypadku:		
	§ 99 ust. 1	stwierdzenia niesamodzielnego rozwiązywania zadań przez zdającego	0
		wniesienia lub korzystania przez zdającego w sali egzaminacyjnej z urządzenia telekomunikacyjnego	2
		zakłócenia przez zdającego prawidłowego przebiegu części egzaminu w sposób utrudniający pracę pozostałym zdającym	0
	§ 99 ust. 2	stwierdzenia podczas sprawdzania pracy niesamodzielnego rozwiązywania zadań przez zdającego	0
§ 146 ust. 3	stwierdzenia naruszenia przepisów dotyczących przeprowadzenia egzaminu	0	
Liczba wglądów ¹ (§ 107)		38	

* Dane dotyczą obu poziomów egzaminu (podstawowego i rozszerzonego) łącznie dla OKE w Łomży.

¹ Na podstawie rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 kwietnia 2007 r. w sprawie warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy oraz przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów w szkołach publicznych (Dz.U. nr 83, poz. 562, ze zm.)

4. Podstawowe dane statystyczne

Wyniki zdających

Wykres 1. Rozkład wyników zdających

Tabela 4. Wyniki zdających – parametry statystyczne *

Zdający:	Liczba zdających	Minimum (%)	Maksimum (%)	Mediana (%)	Modalna (%)	Średnia (%)	Odchylenie standardowe (%)	Odsetek sukcesów** (%)
ogółem	10 977	0	100	51	54	51,2	16,9	93
w tym:								
z liceów ogólnokształcących	7 307	0	100	56	56	55,0	16,0	96
z liceów profilowanych	134	4	83	41	30	41,0	14,0	88
z techników	3 453	0	96	44	30	43,0	15,0	88
z liceów uzupełniających	42	4	80	33	39	33,0	16,0	67
z techników uzupełniających	41	1	61	34	24	33,0	16,0	63
bez dysfunkcji	10 263	0	100	51	54	51,0	17,0	93
z dysleksją rozwojową	714	0	94	51	30	51,0	15,0	95

* Dane w tabeli dotyczą wszystkich tegorocznych absolwentów.

** Dane dotyczą tegorocznych absolwentów, którzy przystąpili do wszystkich egzaminów obowiązkowych.

Poziom wykonania zadań

Tabela 5. Poziom wykonania zadań

Nr zad.	Obszar standardów	Sprawdzana umiejętność	Poziom wykonania zadania (%)
1.	Korzystanie z informacji	Odczytywanie sensu wyrażenia zastosowanego w tekście.	81
2.	Korzystanie z informacji	Rozpoznanie zasady kompozycyjnej tekstu i jej funkcji.	50
3.	Korzystanie z informacji	Wyodrębnianie tezy tekstu, wykorzystanych w nim argumentów i sformułowanych wniosków.	50
4.	Korzystanie z informacji	Wyodrębnianie tezy tekstu, wykorzystanych w nim argumentów i sformułowanych wniosków.	78
5.	Korzystanie z informacji	Rozpoznanie charakterystycznych cech stylu i języka tekstu, nazywanie środków językowych i ich funkcji w tekście.	43
6.	Korzystanie z informacji	Rozpoznanie charakterystycznych cech stylu i języka tekstu, nazywanie środków językowych i ich funkcji w tekście.	55
7.	Korzystanie z informacji	Odczytywanie sensu fragmentu tekstu.	76
8.	Korzystanie z informacji	Nazywanie funkcji tekstu.	46
9.	Korzystanie z informacji	Odczytywanie sensu fragmentów tekstu. Stosowanie charakterystycznych cech języka tekstu do rozwiązania problemu.	69
10.	Korzystanie z informacji	Rozpoznanie charakterystycznych cech stylu i języka tekstu, nazywanie środków językowych i ich funkcji w tekście.	77
11.	Korzystanie z informacji	Rozpoznanie zasady kompozycyjnej tekstu i jej funkcji.	62
12.	Korzystanie z informacji	Wyodrębnianie tezy (głównej myśli) całego tekstu.	90
13.	Korzystanie z informacji	Rozpoznanie zasady kompozycyjnej tekstu.	46
Zadanie sprawdzające tworzenie własnego tekstu			
Treść	Tworzenie informacji	Rozpoznanie problematyki utworu; odczytanie treści dosłownych i ukrytych utworu; rozpoznanie znaków i symboli kulturowych; rozpoznanie tematów, wątków, motywów; wykorzystanie w odczytaniu sensu utworu miejsc znaczących; dostrzeżenie najistotniejszych zagadnień utworu; sprobmatyzowanie odczytania tekstu; podsumowanie obserwacji analitycznych; wskazanie kontekstów utworu i wykorzystanie ich w interpretacji.	42
Kompozycja	Tworzenie informacji	Napisanie tekstu uporządkowanego, spójnego, zgodnie z zasadami jego organizacji.	53
Styl	Tworzenie informacji	Pisanie stylem komunikatywnym, dostosowanym do formy wypowiedzi.	54

Język	Tworzenie informacji	Posługiwanie się językiem zgodnym z obowiązującą normą.	50
Zapis	Tworzenie informacji	Stosowanie zasad ortografii i interpunkcji.	43

Poziom rozszerzony

1. Opis arkusza

Arkusz egzaminacyjny z języka polskiego na poziomie rozszerzonym składał się z dwóch zadań otwartych rozszerzonej odpowiedzi (do wyboru). Do każdego z nich dołączone były fragmenty tekstów literackich. Zadania w arkuszu sprawdzały wiadomości oraz umiejętności ujęte w standardach wymagań egzaminacyjnych dla poziomu podstawowego i rozszerzonego w trzech obszarach: wiadomości i rozumienie, korzystanie z informacji, tworzenie informacji. Za rozwiązanie wybranego zadania zdający mógł otrzymać maksymalnie 40 punktów.

2. Dane dotyczące populacji zdających

Tabela 1. Zdający rozwiązujący zadania w arkuszu standardowym

Liczba zdających		1 078
Zdający rozwiązujący zadania w arkuszu w wersji standardowej	z liceów ogólnokształcących	1 037
	z liceów profilowanych	3
	z techników	38
	z liceów uzupełniających	0
	z techników uzupełniających	0
	ze szkół na wsi	6
	ze szkół w miastach do 20 tys. mieszkańców	139
	ze szkół w miastach od 20 tys. do 100 tys. mieszkańców	412
	ze szkół w miastach powyżej 100 tys. mieszkańców	521
	ze szkół publicznych	1 025
	ze szkół niepublicznych	53
	kobiety	891
	mężczyźni	187
	bez dysfunkcji	1 026
	z dysleksją rozwojową	52

Dane w tabeli dotyczą wszystkich tegorocznych absolwentów.

Z egzaminu zwolniono 11 osób – laureatów i finalistów Olimpiady Literatury i Języka Polskiego.

Tabela 2. Zdający rozwiązujący zadania w arkuszach dostosowanych

Zdający rozwiązujący zadania w arkuszach w wersji dostosowanej	z autyzmem, w tym z zespołem Aspergera	0
	słabowidzący	0
	niewidomi	0
	słabosłyszący	0
	niesłyszący	0
	Ogółem	0

Do egzaminu przystąpili również absolwenci z lat ubiegłych, którzy dotychczas nie uzyskali świadectwa dojrzałości, oraz tacy, którzy uzyskali świadectwo dojrzałości we wcześniejszych latach, a w maju 2014 r. przystąpili ponownie do egzaminu maturalnego w celu podwyższenia wyniku egzaminacyjnego albo uzyskania wyniku z języka polskiego jako nowego przedmiotu.

3. Przebieg egzaminu

Tabela 3. Informacje dotyczące przebiegu egzaminu

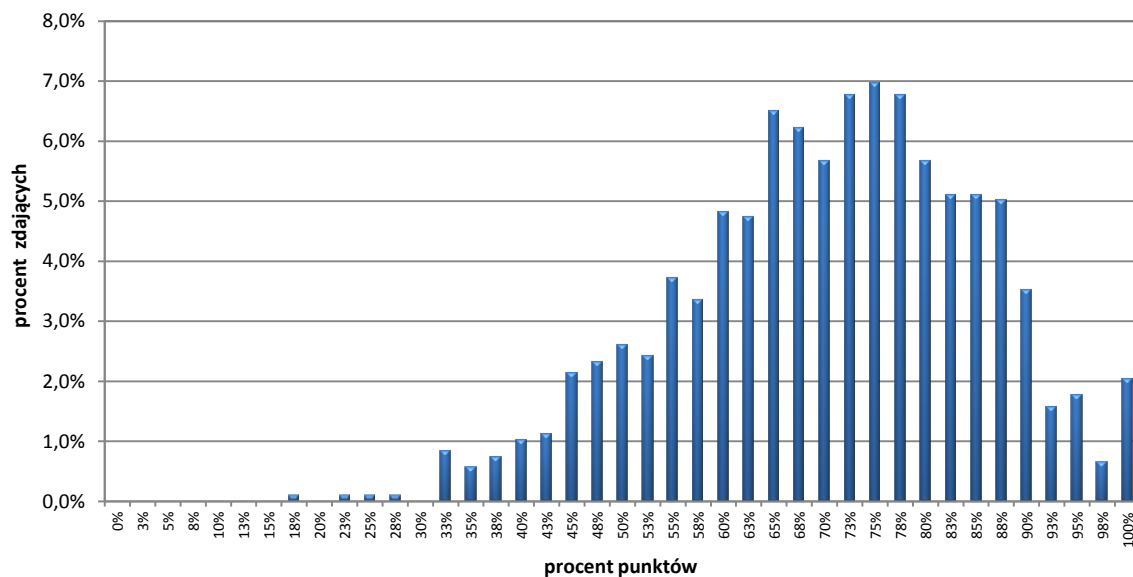
Termin egzaminu		8 maja 2014 r.	
Czas trwania egzaminu dla arkusza standardowego		180 minut	
Liczba szkół		88	
Liczba zespołów egzaminatorów*		29	
Liczba egzaminatorów*		628	
Liczba obserwatorów ¹ (§ 143)		3	
Liczba unieważnień ¹	w przypadku:		
	§ 99 ust. 1	stwierdzenia niesamodzielnego rozwiązywania zadań przez zdającego	0
		wniesienia lub korzystania przez zdającego w sali egzaminacyjnej z urządzenia telekomunikacyjnego	1
		zakłócenia przez zdającego prawidłowego przebiegu części egzaminu w sposób utrudniający pracę pozostałym zdającym	0
	§ 99 ust. 2	stwierdzenia podczas sprawdzania pracy niesamodzielnego rozwiązywania zadań przez zdającego	0
§ 146 ust. 3	stwierdzenia naruszenia przepisów dotyczących przeprowadzenia egzaminu	0	
Liczba wglądów ¹ (§ 107)		8	

* Dane dotyczą obu poziomów egzaminu (podstawowego i rozszerzonego) łącznie dla OKE w Łomży.

¹ Na podstawie rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 kwietnia 2007 r. w sprawie warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy oraz przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów w szkołach publicznych (Dz.U. nr 83, poz. 562, ze zm.)

4. Podstawowe dane statystyczne

Wyniki zdających

Wykres 2. Rozkład wyników zdających

Tabela 4. Wyniki zdających – parametry statystyczne

Liczba zdających	Minimum (%)	Maksimum (%)	Mediana (%)	Modalna (%)	Średnia (%)	Odchylenie standardowe (%)
1 078	18	100	72,5	75	70,3	14,9

Dane w tabeli dotyczą wszystkich tegorocznych absolwentów.

Poziom wykonania zadań

Tabela 5. Poziom wykonania zadań

Nr zad.	Obszar standardów	Sprawdzana umiejętność	Poziom wykonania zadania (%)
Treść	Tworzenie informacji	Rozpoznanie tematów, motywów, wątków; rozpoznanie bohaterów i sposobów ich kreowania w utworze; rozpoznanie cech wspólnych wskazanych utworów; rozpoznanie konwencji literackiej utworów; odczytanie treści dosłownych i ukrytych utworów; rozpoznanie nadawcy i odbiorcy oraz sposobów ich kreowania w utworze; wskazanie tradycji literackiej; określenie podstawowych wyznaczników poetyki utworu; wskazanie związków między różnymi warstwami utworu; wskazanie środków językowych decydujących o swoistości wypowiedzi indywidualnej; dostrzeżenie struktury artystycznej utworu; podsumowanie obserwacji analitycznych, sformułowanie wniosków; sproblematyzowanie odczytania tekstów; zinterpretowanie utworów na podstawie analizy; zastosowanie podstawowych pojęć z zakresu poetyki, teorii literatury i nauki o języku; zredagowanie własnej wypowiedzi zgodnie z cechami gatunku i zamierzoną funkcją (interpretacja porównawcza).	64
Kompozycja	Tworzenie informacji	Napisanie tekstu uporządkowanego, spójnego, nadanie mu właściwego kształtu graficznego, zredagowanie wypowiedzi zgodnie z cechami gatunku i zamierzoną funkcją tekstu.	86
Styl	Tworzenie informacji	Pisanie stylem komunikatywnym, dostosowanym do formy wypowiedzi.	80
Język	Tworzenie informacji	Posługiwanie się językiem zgodnym z obowiązującą normą.	82
Zapis	Tworzenie informacji	Stosowanie zasad ortografii i interpunkcji.	70

Komentarz

Poziom podstawowy

Część pierwsza – czytanie ze zrozumieniem fragmentu tekstu nieliterackiego

Rozumienie czytanego tekstu dotyczyło artykułu Barbary Skargi *O miłości* z książki *Człowiek to nie jest piękne zwierzę. Wykłady i artykuły* (Kraków 2007).

Umiejętności sprawdzane w zadaniach

1. Rozpoznanie struktury tekstu

Zadanie 2. polegało na wyjaśnieniu, czemu w kompozycji tekstu służy przywołanie *Uczty* Platona, czyli dostrzeżeniu, że jest to punkt wyjścia dla rozważań autorki, nawiązanie do tematu miłości, zapowiedź treści kolejnych akapitów. Zabieg ten wpływa na spójność tekstu, stanowi klamrę kompozycyjną akapitu 1., wprowadza tezę, zapowiada sposób ujęcia tematu/układ tekstu. Zadanie posłużyło sprawdzeniu rozpoznawania zasady kompozycyjnej tekstu i jej funkcji – wymagało rozpoznania zasady budowania wstępnej części wywodu. Było to zadanie umiarkowanie trudne (poziom wykonania zadania – 50%).

Ważną funkcją tego zadania jest również wprowadzenie do zadań 3. i 4., które posłużyły sprawdzeniu bardziej szczegółowych umiejętności dotyczących rozumienia tekstu na poziomie struktury. Pierwsze z nich okazało się umiarkowanie trudne, a drugie łatwe (poziom wykonania zadań to odpowiednio 50% i 78%). W rozwiązaniu zadania 3. należało stwierdzić, że człowiek poszukuje duchowego wymiaru rzeczywistości, nadaje wyższy (duchowy, symboliczny) sens funkcjom biologicznym, przenosi je w sferę wartości. Jako potwierdzenie tego uogólnienia należało podać przykłady z tekstu zgodnie z jego wymową. To zadanie analityczne, dotyczące zasady kompozycyjnej tekstu, wymagało od zdającego dostrzeżenia wyjściowej tezy, a następnie rozpoznania przykładów bezpośrednio służących jej uzasadnieniu dzięki odwołaniu się do powszechnej życiowej praktyki, bliskiej odbiorcy (posiłki, sen). Natomiast w rozwiązaniu zadania 4. należało podać dwa argumenty potwierdzające pogląd autorki, że miłości nie da się ograniczyć do biologii. Zadanie dotyczyło również analizy kompozycji tekstu, stanowiło uzupełnienie poprzedniego – sprawdzało złożone umiejętności rozumienia tekstu na poziomie struktury. Zdający nie wykazali się w stopniu wystarczającym umiejętnością rozumienia argumentacji o charakterze abstrakcyjnym, jak np. przemiana duchowa, siła psychiczna, poświęcenie życia dla miłości. Dla wielu zdających formułowanie tezy było trudne.

2. Rozpoznanie funkcji językowych składników tekstu

Zadanie 1. polegało na wyjaśnieniu, co znaczy zastosowane w tekście sformułowanie *pokarm duchowy* w kontekście *Uczty* Platona. Poprawne rozwiązanie zadania (wyjaśnienie metafory) wymagało od zdających wstępnego rozpoznania pierwszego akapitu tekstu oraz rozumienia użytego przez autorkę przykładu. Zadanie okazało się dla maturzystów łatwe (poziom wykonania zadania – 81%).

Wyraźnie trudniejsze dla zdających okazało się zadanie 5. (poziom wykonania zadania – 43%). W pierwszej części polegało ono na rozpoznaniu środków stylistycznych zastosowanych w przytoczonym zdaniu. Następną sprawdzaną umiejętnością było określenie roli tych środków w budowaniu obrazu miłości, co wymagało precyzyjnego wskazania funkcji polegających na podkreśleniu różnych aspektów miłości: jej duchowej natury (personifikacja), sprzeczności, skrajności (antyteza), wielości, różnorodności (wyliczenie).

Nadal problemy sprawia zdającym określanie funkcji wymienionych sformułowań, dostrzeganie ich roli w budowaniu więzi między autorką a czytelnikiem (funkcja fatyczna) oraz we wzmacnianiu siły przekazu.

Zadanie 10. sprawdzało umiejętność rozpoznania w tekście czasowników w określonej formie gramatycznej, a także rozumienia funkcji tych czasowników w tekście. Wymagało to elementarnej wiedzy z zakresu gramatyki, a także odczytania zróżnicowanych intencji nadawcy wyrażonych przez użycie czasowników w 1. osobie liczby pojedynczej (nadanie wypowiedzi subiektywnego charakteru) i w 1. osobie liczby mnogiej (utożsamienie się z odbiorcą tekstu, łagodzenie krytyki przez odnoszenie jej do wszystkich). Zdający dobrze poradzili sobie z rozwiązaniem tego zadania (poziom wykonalności zadania – 77%).

3. Rozpoznawanie funkcji komunikacyjnej tekstu

Zadanie 6. wymagało od zdającego rozumienia tekstu na poziomie komunikacji – rozpoznania funkcji sformułowań uwydatniających intencje autorki, np.: emocjonalny, subiektywny stosunek do tematu, chęć wzmocnienia siły przekazu, podkreślenie prawdziwości sądów, nawiązanie kontaktu z czytelnikiem. Zadanie okazało się dla maturzystów umiarkowanie trudne (poziom wykonania zadania – 55%).

Z kolei zadanie 8. sprawdzało umiejętność rozpoznawania funkcji komunikatu językowego, które dominują we wskazanych zdaniach z tekstu, i wymagało wykorzystania wiedzy – znajomości nazw podstawowych funkcji tekstu – przede wszystkim jednak rozumienia ich istoty w kontekście schematu komunikacji językowej Romana Jacobsona (zgodnie z treściami określonymi w podstawie programowej i w standardach wymagań egzaminacyjnych). Zadanie okazało się dla maturzystów trudne (poziom wykonania zadania – 46%).

4. Odczytanie złożonych sensów we fragmentach tekstu

Celem zadania 7. było sprawdzenie umiejętności rozumienia przywołanych w tekście sądów, sformułowanych z różnych punktów widzenia. Polecenie dotyczyło odczytania złożonych sensów wyrażonych w kilku akapitach tekstu, co wymagało abstrakcyjnego myślenia o charakterze porównawczym (uchwycenie istoty miłości z kilku perspektyw poznawczych), a także umiejętności formułowania uogólnień. Było ono dla zdających łatwe – poziom wykonalności zadania to 76%.

Nieco trudniejsze okazało się zadanie 9. (poziom wykonalności – 69%), które służyło sprawdzeniu umiejętności rozpoznawania istoty oraz mechanizmu ironii, rozumianej nie jako kategoria estetyczna, lecz jako właściwość stylu, polegająca na sprzeczności między dosłownym znaczeniem wypowiedzi, a jej znaczeniem właściwym, niewyrażonym wprost, ale zamierzonym przez autora. Ponieważ samodzielne określenie istoty ironii sprawia trudność wielu maturzystom (nierzadko również tym, którzy na ogół potrafią rozpoznać ironię i rozumieją jej mechanizm), tę złożoną umiejętność sprawdzono przez zadanie zamknięte wyboru wielokrotnego, wymagające zaznaczenia właściwej odpowiedzi.

5. Rozumienie tekstu jako całości

Tę grupę umiejętności sprawdzał zestaw trzech ostatnich zadań w teście (zadania 11., 12., 13.) Zadanie 11. służyło sprawdzeniu złożonych umiejętności rozumienia całego tekstu, zarówno odczytywania ogólnych sensów, jak i określania zasady kompozycyjnej i jej funkcji. Wymagało dostrzeżenia kluczowej tezy tekstu, otwierającej podsumowanie i łączącej je z rozwinięciem, a także rozumienia roli tej tezy w budowaniu przesłania tekstu (podkreślenie wyjątkowej rangi miłości, jej opozycji wobec nienawiści).

Z kolei zadanie 12. wymagało odtworzenia toku rozumowania autorki, prześledzenia jej argumentacji i zapisania uzasadnienia tezy w sposób zwięzły. Rozwiązanie zadania 13., kończącego wiązkę, wymagało odtworzenia planu tekstu. Zadanie to okazało się dla zdających wyraźnie trudniejsze od zadania 12. (poziom wykonania zadań to odpowiednio 90% i 46%).

6. Podsumowanie

Wciąż trudne dla zdających są zadania wymagające wykonywania operacji złożonych, abstrakcyjnego myślenia, samodzielnego odczytania sensu tekstu, a także rozpoznawania funkcji jego składników. Pozytywną ocenę odpowiedzi zdających utrudnia także zastosowanie przez nich nieprecyzyjnego lub zbyt kolokwialnego języka.

Część druga – pisanie własnego tekstu

Integralną częścią tematu wypracowania jest fragment tekstu literackiego. W tej części egzaminu od zdającego oczekuje się wykazania się umiejętnościami pisania o literaturze. Ma on napisać tekst uporządkowany, spójny, nadać mu właściwy kształt graficzny. Powinien pisać zgodnym z obowiązującymi normami językiem, posługiwać się stylem komunikatywnym, dostosowanym do formy wypowiedzi.

Temat pierwszy

Żołnierskie emocje bohaterów *Potopu* Henryka Sienkiewicza. Na podstawie przytoczonego fragmentu powieści omów stany emocjonalne, zachowania i sytuacje ukazanych w nim postaci.

Temat wymagał od zdającego wykazania się umiejętnością tworzenia tekstu (rozwińcie temat) oraz wstępnego rozpoznania utworu. Zdający, analizując stany emocjonalne bohaterów ukazanych we fragmencie prozy Sienkiewicza, powinien zawrzeć w swej pracy spostrzeżenia o Bogusławie Radziwille, Andrzeju Kmicicu, Soroce i pozostałych żołnierzach. Postępowanie bohaterów ukazanych w scenie ma związek z sytuacją wojenną, ale również wynika z ich usposobienia.

Podobnie jak w ubiegłym roku największym problemem okazały się braki w zakresie umiejętności analizowania prozy epickiej. W jej miejsce w rozwiązaniach dominuje skłonność do streszczenia, parafrazowania lub opowiadania treści fragmentów utworów literackich zamieszczonych w arkuszu bez wnikania w złożoność procesów psychologicznych oraz niedostrzegania (nierozpoznawania) wagi kontekstu historycznego w utworze. W pracach zauważa się przewagę uproszczonej, bardziej internetowej niż podręcznikowej, wizji historii, a nieumiejętność wykorzystania kontekstów (w tym historycznego) to najsłabszy element w rozwiązaniach zdających. Spostrzeżenia o tekście literackim nie są pogłębione, maturzyści rzadko wypowiadają się o powieści jako autorskiej interpretacji historii, najczęściej snują rozważania o charakterze ogólnym.

Pojawiały się zatem (najczęściej we wstępie i zakończeniu) odniesienia do doświadczeń związanych z:

- ✓ wojną i jej znaczeniem w życiu człowieka (mowa oczywiście o każdej wojnie, a nie o polsko-szwedzkiej z XVII wieku)
- ✓ życiem każdego człowieka, życiem w ogóle
- ✓ wybranymi postawami życiowymi
- ✓ obiegowymi prawdami o zachowaniach ludzi
- ✓ systemami wartości
- ✓ byciem dobrym lub złym człowiekiem.

Pochodzenie tych spostrzeżeń wynika raczej z obserwacji, obiegowych sądów niż podbudowy poznawczej, teoretycznej. Często zostały one zaledwie sygnałnie wyrażone, bowiem w wypracowaniach przeważa linearny sposób czytania (analizowania) fragmentu podanego w zadaniu. Pisząc o bohaterach Sienkiewicza, zdający ograniczali się do informacji dotyczących:

- ✓ tego, co zostało ukazane wyłącznie we fragmencie prozy
- ✓ tego, co zostało ukazane w scenie i dopełnienia jej wartościowaniem oraz ogólnymi informacjami o całości powieści
- ✓ tego, co stanowi o wielowątkowości powieści interpretowanej jako:
 - traktat o życiu Kmicica
 - dzieło o przemianie bohatera (najczęściej w ujęciu typowym dla opracowań)
 - utwór o perypetiach życiowych bohatera (na zasadzie streszczenia).

Zadający, którzy w swoich wypracowaniach wykorzystali kontekst historycznoliteracki, czynili to najczęściej obok wymowy fragmentu literackiego, sensu tematu, tak jakby przytaczali ciekawostki, dykteryjki i inne ploteczki, a nie refleksje nad tekstami kultury. Pisali o:

- ✓ innych utworach Sienkiewicza, przytoczonych najczęściej niefunkcjonalnie (*Potop* wśród innych utworów autora)
- ✓ typie czarno-białych bohaterów
- ✓ bohaterach fikcyjnych i historycznych (najczęściej ogólnikowe informacje)
- ✓ zasadzie tworzenia „ku pokrzepieniu serc”
- ✓ społeczeństwie po klęsce powstania styczniowego
- ✓ micie kompensacyjnym (sporadycznie).

W wypracowaniach znalazły się też realizacje tematu, w których bogactwo odniesień historycznych nie miało żadnego uzasadnienia w zamyśle kompozycyjnym tekstu własnego zdającego. Pisanie o faktach, wydarzeniach historycznych można porównać do odtwarzania osobnych fragmentów lekcji historii, które nie składają się na funkcjonalny kontekst historycznoliteracki. Na przykład połowa wypracowania zawiera treści historyczne, druga natomiast została wypełniona informacjami o cytowanym fragmencie prozy. Kompozycja takich wypracowań jest niespójna, najczęściej dwudzielna, o niekoniecznie równych proporcjach. Świadczy to o braku panowania zarówno nad całością swojego wywodu, jak i danych zawartych w materiale źródłowym.

Pojawiały się też prace bez żadnych, nawet historycznych odniesień, w których realizacja polegała na wykorzystaniu wyłącznie fragmentu, jego streszczeniu, czasem uogólnianiu spostrzeżeń z niego wyprowadzonych, by ewentualnie zasygnalizować wymowę i ocenę ukazanych zachowań postaci literackich. Te realizacje charakteryzuje wysoki stopień schematyzmu, również w języku. Zdający pisali *W przytoczonym fragmencie...*, *Zdarzenia te miały ogromny wpływ...*, *Jednym z głównych bohaterów...* Sformułowania tego typu to ogólniki, formalne, utarte zwroty, a prace, w których zostały użyte, pozbawione są cech indywidualizmu.

Wielu zdających nie wykazała się umiejętnością tworzenia przemyślanego sposobu argumentacji, budowania toku argumentacyjnego. W rozwinięciu zamiast toku logicznie zhierarchizowanych argumentów, spostrzeżeń i przykładów umieszczano luźno powiązane zdania o fragmencie prozy Sienkiewicza. Niektórzy zdający skupiali się na linearnym wykorzystaniu tekstu literackiego, inni na charakteryzowaniu Andrzeja Kmicica i Bogusława Radziwiłła albo na charakteryzowaniu wszystkich bohaterów. Czasem w zakończeniu wypracowania były umieszczane zdania wartościujące ukazane w scenie spotkania przeciwników postawy bohaterów literackich (najczęściej w stylu *podoba się – nie podoba*).

Przykład 1. – uogólnienia, sądy o życiu w ogóle.
Wstęp wypracowania

WYPRACOWANIE

na temat nr ...1.....

..... Człowiek jest istotą zmienną, jego zachowanie często jest
uzależnione od sytuacji, w jakiej się znajduje. To właśnie
w krytycznych momentach ujawnia się jego prawdziwy charakter,
który często ukrywany jest pod maską codzienności. "Ile jest ludzi,
tyle jest ~~rodzajów~~ osobowości i sposobów na zachowanie się
w danej chwili, a także reakcji na pewne wydarzenia. Dlatego
też bardzo różne są drogi postępowania bohaterów "Potopu".
Henryk Sienkiewicz ama emocje, którymi się kierowali
..... Fragmenty tekstu pochodzą z utworu Sienkiewicza, jednego
z tomów słynnej trylogii. Trzeciosobowy narrator, nie należący
do świata przedstawionego opowiada o wydarzeniach z czasu
"Potopu" szwedzkiego z początku XVIII w. Jest to powieść
historyczna, jednak pewni bohaterowie, czy wydarzenia są fikcyjne,
~~żadne~~ Nie jest to w pełni prawdziwą historią obioną przez Kmicica
Człuchowskiego i zatrzymaną słynnej armaty.

Zakończenie wypracowania

..... W tekście zostały ukazane ~~tylko postawy~~ charakterystyczne
postawy żołnierskie, ukazujące jak różnie ludzie postępują
w sytuacjach, w których postawili ich życie. Kmicic, który areszt
przez w czasie walki, zdaniem przechodzi przemianę, mimo kilku
przyjmuje to, co jest mu dane. ~~W tym~~ ^{Chociaż} początkowo jest gotów
upokorzyć się przed księciem, ~~próbuje~~ ^{próbuje} natomiast do opuszczenia
go ~~nie chce~~ ^{chce się odebrania ideału,} ~~nie chce~~ ^{nie chce} i gotów jest
dla innych. Sam Kmicic jest człowiekiem zepsutym i gniecionym,
dla którego najcenniejsze jest ukazanie swojej ~~pracy~~ ^{pracy} ~~nasot~~ ^{nasot} ~~innym~~
Człowiek natomiast jest ~~człowiekiem~~ ^{osobą} ~~dobrym~~ ^{dobrym}, lecz brak mu odzyska
i chętny. Nie waży się jednak poruczyć Augustawa, by służyć
ojczyźnie.

We wstępie tego wypracowania (przykład 1.) zdający zapisał refleksję o tym, że człowiek niezależnie od okoliczności podlega zmianie, a sytuacje i okoliczności, w których się znajduje, determinują jego postawy i zachowania, natomiast sytuacje kryzysowe ujawniają prawdziwy charakter każdego. To tak zwana prawda obiegowa, oczywistość. Próba wpisania tej refleksji o kondycji człowieka w realia historyczne epoki w zakończeniu pracy daje uproszczone oceny postaw Kmicica, Radziwiłła i Głowicza. Spostrzeżenia o Sorocie znajdują się w rozwinięciu. W całości dominuje linearne odtwarzanie informacji danych w tekście.

Innym typem spostrzeżeń tworzących zamysł kompozycyjny są uwagi charakteryzujące żołnierza, jego rolę, postawy, zachowania. Ilustrują to przykłady 2. oraz 3.

Przykład 2.
Wstęp wypracowania

WYPRACOWANIE

na temat nr 1.....

Gdy myślę o żołnierzach, wyobrażam sobie ludzi odważnych, gotowych do poświęceń. Dobrze wykształconych, zabójców i obrońców przed zagrożeniem wszelkim. Wyobrażam ich sobie nie jako wojskowi, z bronią maszynową, nie mogą mieć uszu, bo rozczulali by ich przed wrogiem; nie mogą mieć własnego zdania, bo nie umieliby walczyć w rozkazach, które według nich były by złe. Nie jest to jednak prawda, gdyż „Żołnierze też człowieka”. Słusznie uważać to analizując żołnierskie emocje w „Polonie” Henryka Sienkiewicza. Blizzi będącej esejisty trylogii autorstwa

Zakończenie wypracowania

Podsumowując cały argument przebieg powtórzyć i zwrócić, że żołnierz zdecydowanie jest człowiekiem rozkazem, ma on swoje obowiązki, które przekładają się na zaangażowanie. Mam na myśli oczywiście mordercy, które są. Obrońcą i jego ludzi z pewnością nie było wygodnie, gdyż mieli oni świadomość że niespełniają dłużej w bitwie, myślę, że nie precyzyjnie dyscypliną i precyzyjnie indywiduum wada. Widział żołnierza z wojakami, są ludźmi, niejednolite, a ponieważ, który, który, który, jest taka potrzeba, pełnia, pełnia, jak należy, się, zachowanie z egocentryczną, oraz że się zdaniem do poświęceń.

Przykład 3.

Wypracowanie w całości

WYPRACOWANIE

na temat nr1.....

Żołnierze są zazwyczaj kojarzeni z postawą
pozbawioną emocji, grupa ludzi wykonujących „bez
mrugnienia okiem” polecenia dowódcy. Jednakże,
niektóre wartości, wpajane i przyswajane od dzieciństwa
są tak mocno zakorzenione, iż nawet żołnierz zaczyna
się zastanawiać, czy postępuje słusznie. Znany przykład
takiego wahania został ukazany w filmie „Człowiek
w żelaznej masce”, w scenie, w której król Francji
nakazuje strzelać do muszkietierów. Lecz żołnierze znają
ludzi, których mają zabić i wierzą, że oni działają
w słusznej sprawie. Dopiero, gdy król wyrzyna strzelbę
i oddaje pierwszy strzał reszta też idzie - za jego

..... przykładem. Czasami jeden czyn może pociągnąć za
 sobą inne, co stało się także w „Potopie”
 ~~W~~ W całej swojej powieści wplótł Henryk
 Sienkiewicz wiele momentów batalistycznych; główny
 bohater, Andrzej Kmicic jest chorążym orszańskim.
 Sam najbardziej przeżywał zdradę hetmana Rodzimała,
 gdyż przysięgł, że stanie u jego boku. Stuchając rozkazów
 dowódcy o zdradzie ojczyzny. Dlatego doskonale rozumiał
 uczucia żołnierzy, ~~którzy~~ ~~którzy~~ Palaków, których patrzyli na
 Sarokę, gotującego się na śmierć. Serce podpowiadało
 im, iż nie należy katować jeńców: „Żołnierz nie kat”.
 Byli pełni współczucia dla wadmistrza i nienawiści do
 swoich przetożonych, co potwierdzają słowa: „« diabli »,
 « piorunyl », « pogańska służba »”. Mimo to, żołnierz musi
 słuchać rozkazów, więc ograniczyli się tylko do pomruku i
 gwarku. Dopiero Kmicic „przełat czarę goryczy”. Uświadomił
 słuchającym, że są zdrajcami i czeka ich nieuchronna
 śmierć i hańba. Wyobrażenie o Soroce wbitym na pal,
 o zdradzie i służbie przeciw Rzeczypospolitej, oraz wizja
 przebaczenia i dołączenia do wojska polskiego sprawiły,
 że żołnierze zaniechali wykonania egzekucji i przyłączyli
 się do Kmicica. Następnym stanem emocjonalnym to radość
 z powodu powrotu do służby ojczyźnie, co najlepiej
 ujmuje G. Tomkiewicz: „(...) dawnym to chciał uczynić, co
 teraz czynię”

Inne uczucia są przedstawione w postaci pana Andrzeja. Można powiedzieć, że „zjadł zęby” na wojowaniu i doskonale wie, jak kłopotliwe jest ukorzenie się przed drugą osobą. Żołnierz, nawet paset, czuje niechęć, czasami nienawiść do swego wroga, więc nie ma dla niego nic bardziej upokarzającego niż bicie czołem przed nieprzyjacielem. Mimo to, Kmicic czuje wielką sympatię do Soroki za jego wierną służbę i zgadza się paść do stóp Bogustawa.

Postawę typową żołnierską prezentuje wachmistrz. Widząc pal i czując zbliżającą się śmierć, pamięta o służbie. Pan Andrzej jęknął tylko: „Soroka”, a ten od razu odpowiedział mu, gotów do wykonania polecenia: „Wedle rozkazu!”. Żołnierz okazuje jednak emocje. Z zalem przyznaje, że za trzydziści lat służby otrzymał śmierć. Przeraza go ~~ta~~ wizja męczeńskiej śmierci, ale „(...) czas to czas!” i poddaje się oprawcom.

Żołnierskie uczucia są bardzo często sprzeczne z rozkazami dowódców, ale wymagane jest postuszeństwo. Tylko, gdy ~~rozkaz~~ ^{polecenia} ingerują w sferę egzystencjalną człowieka, to coż mu pozostanie, gdy zdradzi siebie i to, o co dbał całe życie? Jednakże godną pochwały jest postawa wierności do samej śmierci i, gdyby „Potop” nie został napisany przez Sienkiewicza „ku pokrepieniu serc” i, gdyby Soroka zginął,

„Zabiegi” sztucznego podsumowania znajdują się w tych rozwiązaniach, których autorzy nie przemyśleli logicznego układu argumentów, nie odnosili się do refleksji o historii i nie tworzyli tekstu z zamysłem kompozycyjnym. Przedstawiony fragment wypracowania (przykład 5.) charakteryzuje tzw. „wata słowna”, zakończenie jest niefunkcjonalne, tylko formalne, bez związku z refleksją o emocjach, tekście cytowanym w zadaniu. Z tematem i analizą fragmentu łączy go nazwisko Sienkiewicza.

Jako swoistą rekompensatę braku wnikliwego czytania utworu literackiego w jednej z prac można odebrać emocjonalny komentarz, apel zdającego:

Przykład 5.

Zakończenie wypracowania

..... Fragment „Potopu” Henryka Sienkiewicza
..... pokazuje polskich żołnierzy jako bohaterów
..... chwale tutejszych i odbojczych swojej ojczyźnie!
..... oraz gotowych poświęcić swoje życie w stulej
..... sprawie. Ich zachowanie powinno być przykładem
..... postępowania zgodne z honorem i wartości
..... moralnymi. Temat bardzo mi się podobał,
.....
..... a podobny fragment „Potopu” wymyślił
..... Lina, że może może spotka się z aprobatą
..... Senackiej Komisji.

Temat drugi

Na podstawie fragmentu *Wesela* Stanisława Wyspiańskiego porównaj poglądy Poety i Gospodarza na temat poezji narodowej oraz przedstaw sądy bohaterów o Polakach.

W rozwinięciu tematu zdający miał porównać poglądy bohaterów dramatu na temat poezji narodowej oraz przedstawić ich sądy o Polakach. Aby zrealizować temat i napisać tekst własny, zdający musiał zanalizować dołączoną do tematu scenę 24. *Wesela* – dramatu Stanisława Wyspiańskiego. Utwór ten ujęty jest na liście lektur w szkole ponadgimnazjalnej, co oznacza, że jest to lektura obowiązkowa.

Głównymi przyczynami uzyskiwania przez zdających niewielkiej liczby punktów za rozwinięcie tematu oraz pozostałe kryteria były:

- ✓ brak znajomości treści *Wesela* pomocnej jako kontekst wspomagający i ułatwiający analizę i interpretację podanej sceny

Przykład 1.

Gospodarz i Poeta sceptycznie
podchodzą do polskiej poezji i Polaków.
Spółczesność przedstawiona jest demitologizowana,
a poezja została przedstawiona jako utępy-
stająca do sukcesnego świata. W utworze
arystokracja zostaje ukazana negatywnie jako
grupa nieorientowana i ślisko fascynująca się
kulturą obcą, nie znającą realów wsi.

- ✓ sprowadzenie analizy i interpretacji do czytania tekstu literackiego na poziomie dosłownym

Przykład 5.

Poglądy Gospodara i Poety są dotyczące poezji polskiej są zestawione na zasadzie podobieństwa. Według bohatera poezja polska porusza tematykę miłości i wielkich jednostek. Poezja odnosi się do historii i wielkich dzieł, poprzez dramatyzm. Bohaterowie ~~kontynuują~~ kontynuują poezję odrywając od rzeczywistości i mityzując. Półkoni i ich historia. Jastaje podkreślony brak możliwości działania wielkich jednostek wśród przepięknego flunu, a w wyniku tego problemem ujadet także wybitnej jednostki. Bohaterowie posiadają podobne przymioty słone i wnioski dotyczące Półkoni. Generacje polskie spotwarzają jest przez nich oceniane negatywnie jako wstępujące w masy narodowe.

- ✓ uznawanie streszczenia lub parafrazy tekstu za poprawną realizację tematu

Przykład 6.

Gospodarz mówi, że jak jeden człowiek, jeżeli to jego głos sięgający w całej Polsce, w polsku czy w białym. Ale wiek tego nie potrafi zrozumieć. Marzenie Poeta sprowadza o sytuacji, gdzie pan jest sam w zamku, a tuż obok niego jest świątynia. Gospodarz uważa, że w każdym z nas jest coś, bunt i rozpacz. Złoty to nie tak zwany, "nieś" starożytności, ale swoim sercem. Zdany to, który mojemu narodowi. Zaś Poeta odparcie, że każdy Polak ma w sobie coś takiego, takiego, że miłość i radość, do domy swojego narodu. Niektórzy poparli, że Polacy genocid. Gospodarz mówi o tym, że każdy Polak zapala swój ogień, chce do walki. Bohater twierdzi, że jest moment, kiedy człowiek swoją duszę, a za chwilę chorą, że w cieniu.

- ✓ błędne przywołanie kontekstów interpretacyjnych będących podstawą wnioskowania

Przykład 7.

WYPRAWOWANIE

na temat nr ... 2

Neside to dzieło opisujące okres gdy Polska
znajdująca się w trakcie konfliktu...
Dzieło to jest dramatem. Składa się z 3 aktów,
w pierwszym ludność bawi się w 2 i 3 zaś
pracek ta nawiązuje na temat jak poprawi sytuację polityczną
polityczną Polski.

W podanym fragmencie „Neside” Stanisława Wyspiańskiego
występuje postać gospodarza i gościa. Ten drugi, lubo
nie o smutnym dramacie, to w tym to występuje i
miłość oraz ból i zgniew. ^{to jest} to odwołanie się ~~ty~~
do sytuacji Polski, ^{historii} jest wessia i zarzucenie
scenariusza. Poeta wspomina czasy istnienia Polski
gdy rynek nie był tak wielki - ludzki ^{siostra} ~~si~~ także.

- ✓ słabe opanowanie umiejętności kompozycyjno-tekstotwórczych

Przykład 9.

WYPRACOWANIE

na temat nr ...Z.....

..... W okresie Młodej Polski panowało w Polsce ograniczenie
rozwarstwienie społeczne. Chłopi byli uważani za tych,
którzy mogą tylko uprawiać rolę i nie mogli mieli
prawa myśleć o rzeczach przeznaczonych dla wyższych
warstw. Wiek był uważany za miejsce w którym oprócz
pracy, panowała nuda i brak ^{informacji} o tym co się
dzieje w "wielkim" świecie. Niektórzy chłopi jednak jakimś ^{przykładem}
„Wesela” jest Gospodarz mieli ambicje, żeby się uczyć i
interesowali się sprawami Polski. Osoby wyżej postawione,
wyśmiewały tych chłopów, którzy interesowali się nie tym
co dla nich przeznaczone. Właśnie w scenie 24 aktu
pierwszego „Wesela” Stanisława Wyspiańskiego, możemy
zobserwować dialog dwóch osób z innych warstw

Przykład 10.

..... Podsumowując, ~~obaj bohaterowie~~ zdaniem obu
bohaterów odniósł się od siebie. Poeta był nieetykietą
nieetykietą do poezji i męstwa polskiego. Netowest
Gospodarz angli sukcesie uspienestliwieniu me
wennaty swojeps rozmówcy. Osobiście podniechem
zdaniem Poety kluczem, że ~~Wesela~~ Wesela
było tylko obudę.

Arkusz egzaminacyjny – poziom rozszerzony

Integralną częścią tematu wypracowania jest odniesienie do tekstu literackiego. Na tym poziomie egzaminu mogą pojawić się teksty spoza podstawy programowej, ale mieszczące się w znanej maturzystom konwencji literackiej. Jeśli zdający zna wskazane w standardach wymagań egzaminacyjnych wyróżniki utworu literackiego, funkcjonalne konteksty interpretacyjne dzieła, procedury analizy utworu i rozumie pojęcie interpretacji utworu, spełni wszystkie wymogi formalne zadania maturalnego z języka polskiego.

Na poziomie rozszerzonym zdający ma możliwość wykazania się umiejętnościami określania artystycznego charakteru literatury, pisania o niej językiem poprawnym w zakresie terminologii koniecznej do opisu sposobu kreowania świata w tekście artystycznym. W zaprezentowanej przez zdającego analizie i interpretacji tekstu na tym poziomie oczekuje się umiejętności filologicznych, znajomości zagadnień z zakresu poetyki i teorii literatury, odczytywania znanych konwencji literackich w nieznanym tekście. Te właśnie umiejętności sprawdzane były w tegorocznych zadaniach maturalnych zaproponowanych zdającym na poziomie rozszerzonym.

Tematy wypracowań dotyczyły utworów autorów, którzy wskazani są w *Informatorze maturalnym z języka polskiego* (William Szekspir, Bruno Schulz), oraz autorów niewymienionych w liście lektur (Miguel de Cervantes Saavedra, Leopold Tyrmand), przy czym teksty ich autorstwa utrzymane są w omawianej w szkole poetyce lub konwencji literackiej. W części pisemnej egzaminu z języka polskiego jako przedmiotu dodatkowego zdający zobowiązany był do napisania wypracowania na jeden z dwu podanych w arkuszu tematów. Zadania z arkusza z poziomu rozszerzonego sprawdzały umiejętności analizowania, interpretowania i porównywania fragmentów tekstów literackich oraz tworzenia w związku z nimi tekstu własnego.

Temat pierwszy

Literackie obrazy miłości i sposoby ich kreowania we fragmentach *Don Kichota z La Manchy* Miguela de Cervantesa Saavedry oraz *Romea i Julii* Williama Szekspira.

Realizując temat pierwszy, zdający powinni dostrzec zasadę zestawienia tekstów: fragmenty z różnych gatunkowo/rodzajowo utworów, tematyka niezwyklej miłości, samotny zakochany i para kochanków, wyznania miłosne (monolog i dialog). Natomiast ukazując obrazy miłości, zdający powinien przedstawić kreację zakochanych bohaterów w obu cytowanych tekstach i napisać, na czym polega ich miłość. Sposób kreowania bohaterów w *Don Kichocie* wiąże się z tradycją i konwencją literatury pasterskiej, ksiąg rycerskich, z której zaczerpnięte zostały obyczaje i rekwizyty, byli naśladowani (podziwiani) w kręgach kultury dwornej, a ukazani (upozowani) zostali zgodnie z kodeksem rycerskim (rekwizyty, zachowania i wartości). Miłość w *Don Kichocie* została wymyślona (manifestowana), hiperbolizowana na pokaz, tragiczna (zabiera spokój, przynosi cierpienie), efekt obłędu, przynosi negatywne doznania i emocje (np.: zazdrość, cierpienie, żal), ale jest też bezgraniczna i nie daje się wypowiedzieć (wyrazić w słowach). Miłość w *Romeo i Julii* jest prawdziwa, szczerza (ale ukrywana), spełniona, niebezpieczna, tragiczna (zabiera życie), skazana na niepowodzenie (przeznaczenie).

Temat drugi

Porównaj obrazy miasta przedstawione we fragmentach opowiadania *Sierpień* Brunona Schulza i powieści *Zły* Leopolda Tyrmanda. Omów sposoby ukazania przestrzeni i funkcji, jakie ona pełni w obu utworach.

Do tego tematu również dołączone były fragmenty tekstów literackich. Zakres wymaganej tematem interpretacji zawierał się w rozpoznaniu zasad zestawienia fragmentów, porównaniu obrazów miasta, rozpoznaniu i przedstawieniu sposobu ukazania przestrzeni i ustalenia funkcji tejże przestrzeni w tekstach. Wywód należało posumować zgodnie z założeniami tematu, a więc dzięki analizie

porównawczej fragmentów wskazać podobieństwa i różnice w obrazach miasta oraz sposobach ich kreacji, dostrzec związek między tymi płaszczyznami każdego z tekstów. W tym zadaniu sprawdzane były wybrane umiejętności wskazane w standardach wymagań egzaminacyjnych, które dotyczyły obszaru I *Wiadomości i rozumienie* oraz obszaru III *Tworzenie informacji*. Standardy te odpowiadały wymaganiom na poziom podstawowy, jak i rozszerzony.

Na tym poziomie egzaminu maturalnego mogą pojawiać się teksty spoza podstawy programowej (i tak było w tym roku). Jeżeli maturzysta znał wskazane w standardach wymagań egzaminacyjnych wyróżniki utworu literackiego, potrafił funkcjonalnie wykorzystać w swej pracy konteksty interpretacyjne oraz sprawnie analizować i interpretować utwory, to spełnił główne wymogi formalne związane z dobrym wykonaniem zadania maturalnego z języka polskiego na poziomie rozszerzonym. Do egzaminu na poziomie rozszerzonym przystępowali maturzyści przygotowani do samodzielnego odbioru tekstu literackiego, dysponujący nie tylko umiejętnością całościowego analizowania tekstu, ale także wiedzą z teorii literatury oraz sprawnością w jej funkcjonalnym stosowaniu.

Głównymi przyczynami uzyskiwania przez zdających niewielkiej liczby punktów za rozwinięcie tematu oraz pozostałe kryteria były:

- ✓ sprowadzenie analizy i interpretacji do czytania tekstu literackiego na poziomie dosłownym, słabe czytanie tekstów na poziomie symbolicznym
- ✓ uznawanie streszczenia lub parafrazy treści fragmentów tekstów za poprawną realizację tematu
- ✓ słabe opanowanie umiejętności analityczno-interpretacyjnych
- ✓ brak podstawowej wiedzy historycznoliterackiej, np.:

Przykład 1.

Fragment Leopolda Tyrmanda - „Żył” jest współczesną powieścią. Napisał to w czasach kiedy w Polsce przeważały dyleta kubistów, którzy pisali o przesyłkach w obrazach emy w ogóle w czasie wojny. Pisarze zótmierze tęskniący za swoją młodością.

Leopold Fragment powieści, który tu widzimy zaczyna się inwokacją, której adresatem jest Warszawa. Oha! ~~Fragment~~ akapity zaczyna się od „O, bramy warszawskie!”. Narratorem jest kronikarz, który ~~nie~~ ~~do~~ ~~kon~~ opisuje owe bramy. Po tytule - „Żył” możemy wspomnieć i po i ekspresji z jako się wypowiada, że jest mesadonolony z tego czasu symbolem są bramy warszawskie. Jest wiele ekprensji, wykrykoreni metafor i porównani by zkontrastować polską architekturę z Europejską.

Przystępując do opisu miasta według Brunona jest to miasto w sobotnie popołudnie w sierpniu bardzo jest gorąco. Narrator zachwycia się architekturą miastem. Spełnia 3M czyli miasta, mała, maszyna, które było ~~szlachetne~~ ~~w~~ ~~tamim~~ ~~okresie~~. Brunon bardzo kwieknie opisuje nam także ludzi zygajch - którzy meli gymnas. Owo gymnas jest wipazem ~~zoblowaniem~~, ludzie ~~ciężko~~ się ~~odnie~~ ~~sa~~ ~~gymnasza~~ ~~sa~~ ~~tylko~~ ~~przez~~ ~~stojce~~, które

- ✓ słabe opanowanie umiejętności kompozycyjno-tekstotwórczych
- ✓ ograniczenie się do rejestrowania środków stylistycznych, bez wskazania ich funkcji

Przykład 4.

Egzamin maturalny z języka polskiego
Poziom rozszerzony

9

.....
 narratora. Wzbojętny ~~adżury~~ ^{też} opis natury.
 - Przyroda zostaje tu również zpersonifikowana,
 co wiele pokazuje, że miasto również jest
 organizmem, tak samo jak człowiek.
 Występują w tym opowiadaniu także
 krótkie epitetki i porównania. Narrator
 odwołuje się też do kultury antycznej
 oraz biblii. Brunon Schulz użył wielu
 metafor, a opowiadanie składa się głównie
 ze zdań wielokrotnie złożonych.

Realizacja tematów wypracowań wymaga dobrej znajomości lektury na poziomie idei. Wielu zdających nie spełniło tego warunku z powodu popełniania licznych błędów rzeczowych świadczących o nieznajomości i niezrozumieniu lektur lub kontekstów.

Przykłady najczęstszych błędów można zilustrować także dłuższym fragmentem wypracowania na temat 2. z poziomu rozszerzonego: *Porównaj obrazy miasta przedstawione we fragmentach opowiadania „Sierpień” Brunona Schulza i powieści „Zły” Leopolda Tyrmanda. Omów sposoby ukazania przestrzeni i funkcje, jakie ona pełni w obu utworach.*

Przykład 5.

WYPRACOWANIE

na temat nr ...2.....

Analizując twórczość wielu autorów, nie można przejść obok miejsca, w którym żyli i pracowali. W ogromnej części miała technota ze tym miejscem (jako u twórców romantycznych) nawiązata główny nurt ich twórczości. Miasto patrzyło kształtowało i zmieniało poetów, takich jak np. Rafał Weyssenhof "W i dalece" Bolesław Prus nie sposób i kolei opisać wrażeniu, że obiektywnie opisana Warszawa jest cudownie oddzielonym polem, który często kładzie paradygmatami twórcy i miejsce życia twórcy stanowią integralną całość, a subiektywny opis pozwala odnotować, ogromną wagę jaką artyści przypisyują miastu. Sposób ukazania przestrzeni takie w ukazaniu fragmentach dzieł Brunona Schulca i Leopolda Tyrmonda ukazuje rolę miasta i jej wpływ na twórczość obu pisarzy.

"Słupy upamiętnione" Brunona Schulca powstały w okresie dwudziestolecia

międzywojennego. W twórczości pisarza
 zalegalowanie dominuje opis, ~~tu~~
 wielka plastyczność opisu, przywołaniu mu
 myśl marnie senne. Schulz nawet w
 tekście paratekstowym, używa ogromnej
 ilości metafor, wyplonystuje przyrodę
 do swojego opisu („Zalawato się, że
 te dnie we afektuję wicher“). W epoce
 w której tworzył, podobne zabiegi
 można dostrzec chociażby w liście
 Konstantego! Gałczyńskiego, np. w jego
 znanym utworze „Zaczarowanemu dorożku“

Wypracowanie rozpoczyna półtorastronicowy wstęp, w którym zdający nie odniósł się do danych w zadaniu fragmentów tekstów prozatorskich. Swoją intencję natomiast wyraził w pierwszym zdaniu (*Analizując twórczość...*), jest ona niezgodna z tematem, ponieważ nie twórczość ma być analizowana (tu reprodukowana w ogólnikowych stwierdzeniach o przypadkowo wybranych faktach historycznoliterackich: od romantyzmu do Gałczyńskiego, wcześniej Wojaczka), a przede wszystkim załączone fragmenty dzieł literackich. Przytoczone nazwiska autorów (Wojaczek, Prus) dopełnia informacja o czasie powstania *Sklepów cynamonowych*. Twórczość Schulza została zestawiona z *Zaczarowaną dorożką* Gałczyńskiego. Błąd rzeczowy polega na niewłaściwym sklasyfikowaniu twórczości obu artystów. Opowiadania *Sklepy cynamonowe* Schulza ukazały się w 1934 roku, wiersz *Zaczarowana dorożka* został opublikowany w 1948 roku w tomie *Wiersze i poematy*. Początki twórczości Gałczyńskiego wiążą się z ugrupowaniem poetyckim Kwadryga, z którym zresztą Schulz nie miał nic wspólnego. Między wstępem a opisywaniem fragmentu prozy Schulza autor wypracowania nie zachował spójności. Słowa *Ważnym elementem w kreowaniu opisu miasta...* rozpoczynają zdanie, którego autor nie zapowiedział w poprzedniej części wypracowania (to wyraźne „pęknięcie” w kompozycji i logice wypowiedzi). Sformułowania o fragmencie opowiadania Schulza są uwikłane w kolejny błąd rzeczowy: autor *Sklepów cynamonowych* nie pisał o warszawskich realiach (błąd został w wypracowaniu powtórzony). Zdający nie porównał zasady zestawienia tekstów, nie wykazał się rozumieniem pojęcia konwencja. Innym znakiem braku panowania nad sposobem komponowania wypowiedzi na poziomie rozszerzonym w wypracowaniu zdającego są liczne powtórzenia nie tylko słów, ale i partii myślowych oraz wyłącznie formalny charakter zakończenia. Zawiera ono bardzo ogólnikowe uwagi o roli miejsca w naszym życiu oraz o mieście i jego wpływie na życie artystów w ogóle. Nie zawiera natomiast spostrzeżeń podsumowujących tok analitycznych rozważań o tekstach danych w zadaniu, czyli o sposobach ukazania miasta w dwóch różnych fragmentach prozy.

Inne błędy zdających można ująć w rejestr:

- ✓ nierozumienie pojęć kluczowych dla tematu
- ✓ nieznanostwo periodyzacji literatury
- ✓ nieprawdziwe wskazanie czasu powstania dzieła
- ✓ błędna klasyfikacja gatunkowa
- ✓ nieznanostwo losów bohaterów (powstały w arkuszach nowe, nieznanostwo polonistom „teksty”)
- ✓ mieszanie faktów, koligacji
- ✓ zbyt dosłowne streszczanie danych w arkuszu fragmentów (bez zrozumienia języka).

Wnioski i rekomendacje

Na podstawie analizy wyników egzaminu maturalnego z języka polskiego oraz uwag egzaminatorów sprawdzających arkusze egzaminacyjne można sformułować następujące wnioski dotyczące czynników mających wpływ na przeciętny wynik średni uzyskany na maturze 2014 roku:

- ✓ nieznanostwo treści lektur na poziomie podstawowym
- ✓ streszczenia lub parafrazy tekstów dołączonych do tematów
- ✓ powierzchowna analiza i interpretacja tematów
- ✓ słaba umiejętność analizy i interpretacji tekstów
- ✓ pobieżna lektura tekstów załączonych do zadań
- ✓ nieuważna lektura poleceń zadań
- ✓ błędy rzeczowe
- ✓ ograniczanie się do odczytywania sensów dosłownych i do powierzchownych obserwacji (słaba umiejętność czytania tekstów na poziomie symbolicznym)
- ✓ ograniczenie się do rejestrowania środków stylistycznych, bez wskazania ich funkcji
- ✓ nieznanostwo podstawowej terminologii z zakresu poetyki, historii literatury, teorii literatury
- ✓ nieusystematyzowana wiedza historycznoliteracka lub jej brak.

W pracy dydaktycznej z uczniami przygotowującymi się do egzaminu maturalnego z języka polskiego wskazane jest marginalizowanie wpływu powyższych czynników na wynik egzaminu. Warto też doskonalić umiejętności:

- ✓ pisania dłuższych form wypowiedzi ze zwróceniem uwagi na komponowanie wypowiedzi, formułowanie wniosków zgodnych z tematem, poprawność stylistyczno-językową
- ✓ funkcjonalnej wobec tematu analizy i interpretacji tekstu literackiego
- ✓ pamiętać o doskonaleniu umiejętności rozumienia wszystkich tekstów zawartych w arkuszu: instrukcji, poleceń zawartych w teście, tematów wypracowań, tekstów będących podstawą rozwiązania zadań egzaminacyjnych
- ✓ językowe, wzbogacać słownictwo i wpajać konieczność przestrzegania norm poprawności pisowni.

W szkole powinno się uczyć analizowania kontekstowego, takiego, w którym różne aspekty tego samego zjawiska tworzą obraz rzeczywistości, historii, kultury typowy dla pogłębionego humanistycznego widzenia całości. Teksty literackie

Analizowanie tekstów epickich lub ich fragmentów może polegać na wybieraniu elementów dominujących spośród różnych składników:

- ✓ typ epiki, charakter narracji, typ narratora, stosunek narratora do przedmiotu wypowiedzi, faktów, bohaterów, przedmiotów, zdarzeń
- ✓ miejsce, czas powieściowy/epicki (fabuła epicka, motyw przewodni, akcja, wątki, epizody), obrazowanie literackie (językowe i kompozycyjne)
- ✓ inne elementy świata przedstawionego (np.: tematy, motywy, toposy, konwencja literacka).

Interpretacja w kontekstach ogólnych i właściwych może odsyłać do kontekstów: literackich, historycznoliterackich, filozoficznych, biograficznych, kulturowych (obejmujących zarówno typowe

dla kultury wysokiej, masowej, popularnej zjawiska, jak i elementy inne niż literatura, z innych dziedzin sztuki – wskazanych w podstawie programowej).

I jeszcze rady dotyczące komponowania wypowiedzi. Należy w trosce o jakość własnej wypowiedzi pamiętać o:

- ✓ zbudowaniu przekonującego wstępu
- ✓ ustaleniu toku argumentacji w rozwinięciu
- ✓ ustaleniu porządkującego kryterium
- ✓ zbudowaniu logicznej wypowiedzi o przejrzystym toku argumentacji (zamyśl kompozycyjny)
- ✓ sformułowaniu problemu badawczy (jest tak..., ponieważ...)
- ✓ uporządkowaniu, zhierarchizowaniu precyzyjnych argumentów (ich wynikanie z siebie, często zaznaczone akapitowaniem)
- ✓ logicznym sumującym podsumowaniu (nie tylko formalne zakończenie, ale też sformułowanie w kilku zdaniach tego, co wynika z całej wypowiedzi)
- ✓ spójności wypowiedzi i unikaniu zbędnych powtórzeń
- ✓ właściwych proporcjach między poszczególnymi częściami, czyli wstępem, rozwinięciem i zakończeniem
- ✓ elementach uatrakcyjniających formę (np. motto, cytaty).

Aby osiągnąć sukces na egzaminie maturalnym, konieczne jest wykazanie się umiejętnością pracy z arkuszem, którego integralną częścią jest tekst literacki (cały lub jego fragment).

Przykład 1.

KPT dekadent bezsensu marazm

Temat 2. Na podstawie fragmentu *Wesela* Stanisława Wyspiańskiego porównaj poglądy Poety i Gospodarza na temat poezji narodowej oraz przedstaw sady bohaterów o Polakach. ②

realizm WESELE Akt I, Scena 24 POETA, GOSPODARZ

ponadp. irr. wole. wesela

POETA

Taki mi się snuje dramat
groźny, szumny, posuwisty → *awangarda, brak tradycyjnych motywów, kurtosi*
 jak polonez; gdzieś z kazamat¹¹
 jęk i zgrzyt, i wichrów świsty. → *pesymizm, gorza*
 Marzę przy tym wichrów graniu
 o jakimś wielkim kochaniu.¹²
 Bohater w zbrojej, skalisty, → *siły, mę, ruy*
 ktoś, jakoby złom (granitu) → *wielka postać*
 rycerz z czoła, ktoś ze szczytu
 w grze uczucia, chłop „qui amat”¹²
 przy tym historia wesola. → *retne*
 a ogromnie przez to smutna. → *Spewność*

o miłości miellia nie z tego Smarta, nie - realna Uważa w miłosc ad swata, maż ulubiy kiedy kobieta

brali tradycji, wygnanie,

GOSPODARZ

To tak w każdym z nas coś woła:
jakaś historia wesoła,
a ogromnie przez to smutna.

→ twierdzi, że jest to pamedne uwanie, potek

POETA

A wszystko bajka wierutna,
Wyraźnie się w oczy wciska,
zbroją świeci, zbroją łyska
postać dawna, coraz bliska,
dawny rycerz w pełnej zbroi,
co niczego się nie lęka,
chyba widma zbrodni swojej,
a serce mu z bólów pęka,
a on, z takim sercem w zbroi,
zaklęty, u źródła stoi
i do mętów studni patrzy,
i przegląda się we studni.
A gdy wody czerpnie ręką,
to mu woda się zabrudni.
A pragnienie zdroju męka,
więc mętów czerpa ze studni;
u źródła, jakby zaklęty:
taki jakiś polski święty.

→ sly, mory, tradycyjnosc wzija bohater, dawne

→ tradycje per artystów obrany, nierealnydu bohater, ⊕

Uwanie, rozmysla,

nie przypisuje wazn do tytości

GOSPODARZ

Dramatyczne, bardzo pięknie –
u nas wszystko dramatyczne,
w wielkiej skali, niebotyczne –
a jak taki heros jęknie,
to po całej Polsce jęczy,
to po wszystkich borach szumi,
to po wszystkich górach brzęczy,
ale kto tam to zrozumie.

wielka skala, dramaturgia, pełne przesady

→ lud nie rozumie przejs

POETA tradycja rycerska

Dramatyczny, rycerz błędny,
ale pan, pan pierwszorzędny:
w zamczysku sam, osmetniały,
a zamek opustoszały,
i ten lud nasz, taki prosty,
u stóp zamku, u stóp dworu,
i ten pan, pełen poloru,
i ten lud prosty, rubaszny,
i ten hart rycerski, śmiały,
i gniew boski gromki, straszny. Bóg

tradycyjne poezja

ożyna, lud

→ honor

ocena Blahodw

GOSPODARZ

Tak się w każdym z nas coś burzy,
na taką się burzę zbiera,
tak w nas ciska piorunami,
dziwnymi wre postaciami:

tradycja

poezja II
narodowa: poglądy

dawnym strojem, dawnym krojem,
a ze sercem zawsze swoim;
to dawność tak z nami walczy.
Coraz pamięć się zaciera ---
tak się w każdym z nas coś zbiera.

prawd' zaczynający zapomnieć o przeszłości

POETA

Duch się w każdym poniewiera,
że czasami dech zapiera;
tak by gdzieś het gnało, gnało,
tak by się nam serce śmiało
do ogromnych, wielkich rzeczy,

duże emulacja, ponadczasność; niechęć,
poezji; zaparcia talentu, duże granice, egoista,
duże irracjonalności vs. spotyka pospolitość

lud

a tu pospolitość skrzeczy,
a tu pospolitość tłoczy,
włazi w usta, uszy, oczy;
duch się w każdym poniewiera
i chciałby się wydrzeć, skoczyć,

walczą abstrakcji - nie przyniesie

ręce po pas w krwi ubroczyć,
pamięć rozpostrzeć szeroko,
wielkie skrzydła porozwijając,
lecieć, a nie dać się mijać;

próba młodości doświadczenia, ni słuchaj, romantyczna
parostp.

a tu pospolitość miska
włazi w usta, ucho, oko; --
daleko, co było z bliska --
serce zaryte głęboko,
gdzieś pod czwartą głębłą skibą,
że swego serca nie dostać.

GOSPODARZ

Tak się orze, tak się zwala
rok w rok, w każdym pokoleniu;
raz wraz dusza się odłania,
raz wraz wielkość się wylania
i raz wraz grąży się w cieniu.

czasami pojawia się jedn. wybitna

Raz wraz wstaje wielka postać,
że ino jej skrzydeł dostać,
rok w rok w każdym pokoleniu
i raz wraz przepada, gaśnie,

ale jest tylko per chwile

jakby czas jej przepaść właśnie.
Każden ogień swój zapala,
każden swoją świętość święci...

nie zrozumiecie
hardy sobie, sam, nie ma jednaki w
spotrzebiać

POETA

My jesteśmy jak przekleci,
że nas mara, dziwo nęci,
wytwór tęsknej wyobraźni
serce bierze, zmysły drażni;
że nam oczy zaszyły mglami;
pieścimy się jeno snami,
a to, co tu nas otacza,
zdolność nasza przeinacza:

uciskani, biedni, pełni, nęceni per irracjonalność
wytwory wyobraźni, manewer
prymat uczucia, romantyzm, impresjonizm
holony impresjonizm

wieczność nie współgra z ich zdolnością
i potrzebami

antropomorfizacja

w oczach naszych chłop urasta do potęgi króla Piasta!

mit chłopca - Piasta, silnego, wojownika, waluskiego, groźnego, potężnego, od wielość z Piasta

GOSPODARZ

A bo chłop i ma coś z Piasta, coś z tych królów Piastów – wiele!
– Już lat dziesięć pośród siedzę, zna lud sąsiadujemy o miedzę.

Kiedy sieje, orze, miele, taka godność, takie wzięcie; co czyni, to czyni święcie; godność, rozważa, pojęcie.

powolne, pracowite, dobre, godnie, chłop potęga jest i basta, zarwali, jak się tu coś zabiera to od początku do końca

A jak modli się w kościele, taka godność, to przejęcie; bardzo wiele, wiele z Piasta; chłop potęga jest i basta.

wierę w Boga, dominacja tradycyjnych wartości

[1901]

IMPRESJONIZM!

antropomorfizacja

Stanisław Wyspiański, *Wesele*, Wrocław 1984.

Przykład 2.

Temat 2. Porównaj obrazy miasta przedstawione we fragmentach opowiadania Brunona Schulza *Sierpień* i powieści Leopolda Tyrmanda *Zły*. Omów sposoby ukazania przestrzeni i funkcje, jakie ona pełni w obu utworach.

SIERPIEŃ (fragment)

nowator, osobowy, młody chłopiec, dziecko

metafora, barwność, opisać świat, wyobraźnia

W sobotnie popołudnia wychodziłem z matką na spacer. Z półmroku sieni wstępowało się od razu w słoneczną kąpiel dnia. Przechodnie, brodząc w złocie, mieli oczy zmrużone od żaru, jakby zalepione miodem, a podciągnięta górna warga odsłaniała im dziąsła i zęby. I wszyscy brodzący w tym dniu złotym mieli ów grymas skwaru, jak gdyby słońce nałożyło swym wyznawcom jedną i tę samą maskę – złotą maskę bractwa słonecznego, i wszyscy, którzy szli dziś ulicami, spotykali się, mijali, starcy i młodzi, dzieci i kobiety, pozdrawiali się w przejściu tą maską, namalowaną grubą, złotą farbą na twarzy, szczyrzyli do siebie ten grymas bakchiczny – barbarzyńską maskę kultu pogańskiego.

maneria słońca, dziecka, wirytem

odwołanie do mitologii

Rynek był pusty i złoty od żaru, wymięciony z kurzu gorącymi wiatrami, jak biblijna pustynia. Cierńskie akacje, wyrosłe z pustki złotego placu, kipiły nad nim jasnym listowiem, bukietami szlachetnie uczłokowanych filigranów zielonych, jak drzewa na starych gobelinach. Zdawało się, że te drzewa afektują wicher, wzbudzając teatralnie swe korony, ażeby w patetycznych przegięciach ukazać wytworność wachlarzy listnych o srebrzystym podbrzuszu, jak futra szlachetnych lisic. Stare domy, polerowane wiatrami wielu dni, zabarwiały się refleksami wielkiej atmosfery, echem, wspomnieniami barw, rozproszonymi w głębi kolorowej pogody. Zdawało się, że całe generacje dni letnich (jak cierpliwi sztukatorzy, objający stare fasady z pleśni tynku) obtłukiwały kłamiwą glazurę, wydobywając z dnia na dzień wyraźniej prawdziwe oblicze domów, fizjonomię losu i życia, które formowało je od wewnątrz. Teraz okna, oślepienie blaskiem pustego placu, spały; balkony wyznawały niebu swą pustkę; otwarte sienie pachniały chłodem i winem.

Buolynka, Siergiej, wielkość życia, bogactwo, tajemnic

zaw. porówn. gwa. barw, koloryst. subiektywizm

osobienie

hieroglif, symbol, tajemny, symbol, tajemny, symbol, tajemny

Kupka obdartusów, ocalała w kącie rynku przed płomienną miotłą upału, oblegała kawałek muru, doświadczając go wciąż na nowo rzutami guzików i monet, jak gdyby z horoskopu tych metalowych krążków odczytać można było prawdziwą tajemnicę muru, porysowanego hieroglifami rys i pęknięć. Zresztą rynek był pusty. Oczekiwało się, że przed tę sień sklepioną z beczkami winiarza podjedzie w cieniu chwiejących się akacyj osiołek Samarytanina,

wyobraźnia, dziecko, nowator odwołuje się do wspomnień, bogaty symbol, kłamiwość, opisu

manierizm, ob. Bibl., potęgowanie opisu

prowadzony za uzdę, a dwóch pachółków zwlecze troskliwie chorego męża z rozpalonego siodła, ażeby go po chłodnych schodach wnieść ostrożnie na pachnące szabasem³ piętro.

Tak wędrowaliśmy z matką przez dwie słoneczne strony rynku, wodząc nasze załamane cienie po wszystkich domach, jak po klawiszach. *Umiejscowienie siebie w opisie,*

[1933]

Na podstawie: Bruno Schulz, *Sklepy cynamonowe*, Kraków 1998.

ZŁY (fragment)

O, bramy warszawskie!

Wydajliwość miast, życie miasta
 Każde wielkie miasto ma w swej architekturze szczegół pewien, temu tylko miastu właściwy, w nim tylko urastający do obyczajowego symbolu. Nie znaczy to wcale, że dany motyw odnaleźć można w tym mieście wyłącznie. Dachy, na przykład, są w każdym mieście, a przecież w Paryżu nabierają jakiegoś specjalnego wyrazu, określają życie, zdarzenia, nastroje, istnieje cała o nich literatura, im poświęcona sztuka. W Warszawie szczególnie takim jest brama. Czyż nie ma kamienic z bramami poza Warszawą? Są. Chyba wszędzie, lecz tylko w Warszawie brama domu określiła jakoś życie kilku pokoleń.

O, bramy warszawskie! Cóż mogę wam teraz poświęcić? Ja szukający ledwie uchwytnych cieniów kronikarza? Garść chaotycznych wspomnień. Nie z mego ołówka spłynąć mogą poważne, czcigodne o was rozprawy. Wiem tylko, że w waszym chłodnym półmroku, wśród waszych śmiesznych i pretensjonalnych sztukaterii i pseudorenesansowych gzymśów odnajdywaliśmy nasze Dzikię Pola, my, chłopcy z pięter, nasze pierwsze siniaki i pierwszą krew z nosa, pierwszy hazard i zapamiętanie w grze w chowanego, w czarnego luda, w siódmkę. Później odnajdywaliśmy w waszych ścianach pierwszy gryzący humor nieprzyzwoitych napisów, jeszcze później szukaliśmy pierwszej wiedzy o dorosłym życiu w ciemnościach waszych kątów, za żelaznymi, dębowymi lub szklanymi drzwiami. Jeszcze później byłyście świadkami, o, bramy warszawskie! naszych westchnień i wyznań, naszych werterowskich rozpaczy i zaklęć, jakich pełne były długie, nocne rozmowy po powrocie z kina czy z wieczorki, gdy ręka długo spoczywała na dzwonku, nie naciskając go w obawie przed przedwczesną interwencją stróża – tego rozspanego Neptuna bram warszawskich, wynurzającego się z ciemnego niebytu w zbroi z kozucha. Nie zawsze też byłyście sceną lekkoskrzydłych fars wielkowiejskich i beztroskich popisów farmazonów, sprzedających w waszym cieniu sztuczne brylanty naiwnym wieśniakom. Zdarzyło się wam osłonić swoim mrokiem niejedną tragedię. Aż nadszedł czas, gdy stałyście się ostatnim schronieniem w walce ulicznej, kiedy płytki wasz tunelik stanowił nieraz błogostawieństwo dla kluczącego i uciekającego przed tępa przemocą goniących zbirów. I jak wszystko w tym mieście, tak wy, bramy warszawskie, wkroczyłyście wprost z śmieszności i niedz w najszczytniejsze bohaterstwo bez póź, koturnów i wzniosłych słów, raczej z lekko wulgarnym krzykiem, tak jak to się czyni w Warszawie.

Wydajliwość miast, życie miasta
 podniesienie w opisie
 narrator i odbiorcy
 subiektywny
 wspomnienia
 minio mych dni
 wspomnienie jako centrum życia, mitologiczna
 wyłączenia, bramy jako świadkowie pierwszych i wspaniałych

bramy warszawskie, adresat, bezpośrednie odwołanie do czytelnika

bramy kamienic w palecie
 bramy obszarowy życia

Dorastanie

Świadkowie pierwszych miłości

hiperbolizacja

nawiązanie do teatru

[1955]

biała palisada, integralna część życia

Na podstawie: Leopold Tyrmand, *Zły*, Warszawa 1990.

Notatki własne zdającego wskazują na umiejętność zaplanowania pracy, czyli tworzenia wypowiedzi własnej. Liczne graficzne wyodrębnienia odpowiednich fragmentów, zdań, słów (podkreślenie, zakreślenie, strzałki) wraz z dopiskami, komentarzami do tekstu to element rozpoznawania tematu i wydobywania z materiału źródłowego odpowiednich dla realizacji zadania spostrzeżeń.

Te operacje polonistyczne na tekstach i w arkuszach dowodzą między innymi opanowania: umiejętności uważnego (funkcjonalnego) odczytywania fragmentu, wydobywania z tekstu istotnych dla realizacji tematu spostrzeżeń (unikania pisania wszystkiego, co wie się o tekście literackim), selekcyonowania i hierarchizowania zjawisk. Taka strategia postępowania polonistycznego na pewno zagwarantuje sukces nie tylko na egzaminie.